

**AZ OKTATÁS, A KUTATÁS ÉS
A KÖZGYŰJTEMÉNYEK DIGITÁLIS
TRANSZFORMÁCIÓJA FELSŐFOKON**

**NETWORKSHOP 2024
33. Országos Informatikai Konferencia**

**2024. április 3–5.
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Eger**

**AZ OKTATÁS, A KUTATÁS ÉS
A KÖZGYŰJTEMÉNYEK DIGITÁLIS
TRANSZFORMÁCIÓJA FELSŐFOKON**

**NETWORKSHOP 2024
33. Országos Informatikai Konferencia**

**2024. április 3–5.
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Eger**

Szerkesztette: Tick József, Kokas Károly, Holl András

**HUNGARNET Egyesület
Budapest, 2024**

HUN-REN
Magyar Kutatási Hálózat

NETWORKSHOP

Szerkesztette: Tick József, Kokas Károly, Holl András

Tipográfia és tördelés: Vas Viktória

Korrektúra: Danyi Melinda

Angol nyelvi lektor: Cseresnyés Dorottya

Networkshop 2024 konferencia előadásainak közleményei

Eszterházy Károly Egyetem, Eger

2024. április 3–5.

ISBN 978-615-82243-2-1

DOI: <https://doi.org/10.31915/NWS.2024>

Kiadja a HUNGARNET Egyesület
az MTA Könyvtár és Információs Központ közreműködésével

Budapest

2024

Borítókép: [freepik.com](https://www.freepik.com)

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	5
Ungváry Rudolf A MARC21 formátum kettős szerkezete és a formátum felhasználói szintjének fordításai	7
Holl András, Andódy Katalin Adatbányászati gyakorlatok repositóriumra és MTMT-re.....	16
Simon András Mesterséges intelligenciával támogatott adatgazdagítás a Nemzeti Levéltárban.....	22
Soós Gábor, Rövid András, Ormos Pál V2X – A járművek közötti kommunikáció kihívásai	29
Csernai Zoltán Egy online tanulást támogató portál kurzusának vizsgálata Big Data adatelemző módszerekkel.....	36
T. Nagy László, Németh Áron A mesterséges intelligencia (MI) teológiai kompetenciái	45
Mészáros Erika Kodaktól a jövőig – Egy könyvtári digitalizálás szinterei.....	55
Frankó Máté, Sándor Ákos Adatvizualizáció a könyvtári menedzsmentben: fejlesztések az SZTE Klebelsberg Könyvtár döntéstámogató rendszerében.....	63
Hernek István A felhasználóképzés szintjei az SZTE Klebelsberg Könyvtárban: az elsőévesektől a kutatókig	72
Némethi-Takács Margit, Borbély Mária Bibliográfiai kapcsolatok az általános megjegyzés adatmezőben.....	78
Dobás Kata, Tüskés Anna A magyar irodalomtörténet bibliográfiájának migrációja az ITIdata szemantikus adatbázisba	87
Horváth Péter A kanonikus magyar költészet versformakeresője.....	96
Sebestyén Ádám, Sárközi-Lindner Zsófia Történeti források szemantikus feldolgozása – Az ELTEdata adatbázis új gyűjteményei	105

Bolya Mátyás	
Lyukkártya és népdalrendezés – Egy mechanikus népzenei adatbázis digitális rekonstrukciójának lehetőségei.....	112
Kovácsházy Tamás	
Az idő, mint alapvető infrastruktúra, az idő szerepe az adatközpontban.....	121
Albert Ágota Katalin	
A mesterséges intelligencia használatának követelményei az oktatási szektorban, különös tekintettel a mesterséges intelligencia használatáról szóló rendeleltre.....	129
Varga Emese	
Digitális szövegszerkesztés a dHUpla keretrendszerében	135
Nemoda Zsuzsanna, Héjja Balázs, Nagy Andor, Tóth Máté	
A Pest Megyei Digitális Könyvtár fejlesztése	141
Nagy Dóra, Sándor Ákos	
Voice2text: a hanganyagátírás lehetőségei MI segítségével.....	149
Kalcsó Gyula	
Képek és metaadatok gyűjteményezése scrapingtechnológiával közösségi képmegosztó oldalról	157
Péter Róbert, Szántó Zsolt, Biacsi Zoltán, Kocsis Zoltán, Berend Gábor, Bilicki Vilmos	
Az AVOBMAT (Analysis and Visualization of Bibliographic Metadata and Texts) többnyelvű kutatási eszköz munkafolyamata és új funkciói	163
Máray Tamás	
Kvantum-számítástechnika: ez már a „jövő”?	171
Fellegi Zsófia	
Digitális kiadások migrációja: gépi és emberi intelligencia együttműködése.....	177
Palkó Gábor	
Posztmodern intertextualitás és digitális szövegkiadás	184
Antal Dániel	
A szlovák adatkicserélési tér magyarországi föderációjának lehetőségei.....	192
Vass Johanna	
Kutatási adatok megosztása a gyakorlatban – Adatrepozitóriumok használata az Ökológiai Kutatóközpont publikációiban	199
Mihály Eszter, Micsik András, Nagy Kadosa	
Irodalmi levélváltások nyomában TEI-vel és térképpel.....	208

Bibliográfiai kapcsolatok az általános megjegyzés adatmezőben

Bibliographic relationships in the general note field

Némethi-Takács Margit

Debreceni Egyetem BTK, Könyvtár- és információtudományi Tanszék,
egyetemi adjunktus

takacs.margit@arts.unideb.hu

ORCID: [0009-0004-9206-733X](https://orcid.org/0009-0004-9206-733X)

Borbély Mária

Debreceni Egyetem BTK, Könyvtár- és információtudományi Tanszék,
egyetemi adjunktus

borbely.maria@arts.unideb.hu

ORCID: [0000-0002-1161-1419](https://orcid.org/0000-0002-1161-1419)

Absztrakt

A bibliográfiai kapcsolatoknak köszönhetően a felhasználó olyan bibliográfiai forrásokat fedezhet fel, amelyekhez a források között lévő kapcsolatok révén tud eljutni. MARC21 integrált bibliográfiai formátumban a bibliográfiai kapcsolatok megjelenítésére számos adatmezőt használhatunk. Ezek között van az 500 Általános megjegyzés adatmező. A tanulmány azt vizsgálja, hogy a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának katalógusában szereplő rekordok 500-as mezőiben milyen típusú bibliográfiai kapcsolatok jelennek meg milyen arányban, valamint van-e az itt található bibliográfiai kapcsolatoknak külön 5XX mező meghatározva.

Kulcszavak: bibliográfiai kapcsolatok, MARC21, általános megjegyzések

Abstract

Bibliographic relationships allow the user to discover bibliographic resources that can be accessed through relationships between resources. In MARC21 format, a number of data fields can be used to display bibliographic relationships. These include the 500 General Note field. The study investigates what type of bibliographic relationships are in the 500 fields of the records in the catalogue of the University of Debrecen University and National Library, what proportion of these bibliographic relationships appear, and whether there is a separate 5XX field defined for the bibliographic relationships in this field.

Keywords: bibliographic relationships, MARC21, general note field

Bevezetés

A kereséseink során már nem csak az a fontos, hogy a konkrét keresésekre megkapjuk a választ, hanem az is, hogy a műveket összefüggéseikben, kapcsolatrendszerükben lássuk és a kereséseink során lehetőségünk legyen művek közötti kapcsolatok felfedezésére. Ebben nyújthatnak segítséget a bibliográfiai kapcsolatok, amelyek kettő vagy több bibliográfiai entitás összekapcsolását biztosítják. A bibliográfia kapcsolatok megjelenítésének egyik módja az Általános megjegyzés adatmező használata. Ehhez kapcsolódóan jelen tanulmány azt vizsgálja, hogy a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának

(DEENK) katalógusában szereplő rekordok 500-as mezőiben milyen típusú bibliográfiai kapcsolatok jelennek meg és milyen arányban, valamint van-e az itt található bibliográfiai kapcsolatoknak külön 5XX mező meghatározva.

Bibliográfiai kapcsolatok és megjegyzés adatmezők

A bibliográfiai kapcsolatok segítenek abban, hogy a műveket összefüggéseikben, kapcsolatrendszerükben lássuk. Ezeknek a kapcsolatoknak bibliográfiai leírásokban történő megjelenítése többféleképpen valósulhat meg:

- megjegyzés mező használatával,
- rekordkapcsolati mezők használatával,
- megjegyzés és a megfelelő rekordkapcsolati mező együttes használatával,
- besorolási adatok segítségével,
- megjegyzés és besorolási adat együttes használatával.

Csupán megjegyzés mező használata azt eredményezheti, hogy keresésnél – keresési szempont megválasztásától függően – nem minden esetben jelenik meg a kapcsolódó rekord. A rekordkapcsolati mezők használata teszi lehetővé az egymással bibliográfiai kapcsolatban lévő rekordok találati listában történő megjelenítését. De ez is csak akkor működik igazán, ha kölcsönös a rekordkapcsolat, azaz a bibliográfiai kapcsolatban lévő rekordok mindegyikében szerepel a megfelelő rekordkapcsolati mező. MARC21 formátumban a 760-787 adatmezők lettek deklarálva rekordkapcsolatok kifejezésére (1. táblázat). Amennyiben a rekordkapcsolati mezőhöz megjegyzés is társul, az plusz információt jelenthet a bibliográfia kapcsolatra vonatkozóan. Tulajdonképpen minden olyan esetben, amikor bibliográfiai kapcsolatra vonatkozó megjegyzés is szerepel (rekordkapcsolati mezők és/vagy besorolási adatok mellett) a rekordban, az többletinformációt szolgáltat a bibliográfiai kapcsolatról.

Adatmező hívójele	Adatmező neve
760	Rekordkapcsolat: Főszorozat
762	Rekordkapcsolat: Alsorozat
765	Rekordkapcsolat: Eredeti nyelvű változat
767	Rekordkapcsolat: Fordítás
770	Rekordkapcsolat: Melléklet, különszám
772	Rekordkapcsolat: Alapdokumentum
773	Rekordkapcsolat: A leírt részdokumentumot tartalmazó dokumentum
774	Rekordkapcsolat: A leírt dokumentumhoz tartozó részdokumentum
775	Rekordkapcsolat: Egyéb kiadás
776	Rekordkapcsolat: További kiadás más hordozón
777	Rekordkapcsolat: Együtt kiadva
780	Rekordkapcsolat: Korábbi cím (előzmény)
785	Rekordkapcsolat: Későbbi cím (folytatás)
787	Rekordkapcsolat: Egyéb típusú kapcsolatok

1. táblázat: Rekordkapcsolati adatmezők a MARC21-ben

A bibliográfiai leírásban a megjegyzések közlése általában nem kötelező, de vannak olyan esetek, amikor szükségessé válik a megjegyzések megadása. Ilyen eset lehet például a leírt dokumentum bibliográfiai kapcsolatának kifejezése is. MARC21 formátumban az 5XX kódolt mezők (megjegyzés mezők) használatával különböző típusú megjegyzések fűzhetők a bibliográfiai leíráshoz. Az 500 mező kivételével minden megjegyzésmező valamilyen speciális ismerv alapján kialakított mező. Ezen speciális megjegyzésmezők között vannak olyanok, amelyek alkalmasak bibliográfia kapcsolat kifejezésére, mint például az 505 mező, ahova a tartalomra, tartalmazott művekre vonatkozó megjegyzéseket vehetjük fel, ezáltal az egész-rész kapcsolatot tudjuk kialakítani a mű egésze és a tartalmazott mű között.

A bibliográfiai rekordokhoz fűzött megjegyzések között vannak azonban olyanok, amelyek egyik jellemző ismerv alapján kialakított 5XX mezőbe sem sorolhatók be. Az ilyen megjegyzéseket az 500 *Általános megjegyzés* mező tartalmazza. Az 500 mező adta lehetőségeket kihasználva ebbe a mezőbe igen sokféle megjegyzést helyeztek/helyeznek el katalógizálást végző könyvtárosok. Ebből adódott az a gondolat, hogy megnézzük, az általános megjegyzések között találkozhathatunk-e bibliográfiai kapcsolattal, ha igen, akkor az milyen típusú kapcsolathoz tartozik, illetve melyik bibliográfiai kapcsolatot fejeznek ki legtöbbször ennek a mezőnek a segítségével. A vizsgálat során a DEENK katalógusában megtalálható 500 mezők tartalmát használtuk. Tanulmányozásra megkaptuk a DEENK katalógusában szereplő 500 mezők által tartalmazott megjegyzéseket. 386 922 megjegyzés került kilistázásra a hozzá tartozó további adatokkal – 500 mezőt tartalmazó rekord azonosítója, a rekordban leírt dokumentum címe – együtt. A felsorolt megjegyzések között vannak olyanok, amelyek egy rekordhoz tartoznak, tehát ez a 386 922 megjegyzés kevesebb számú rekordot jelent.

Bibliográfiai kapcsolatok az 500 *Általános megjegyzés* mezőben

Az általános megjegyzések tanulmányozásakor a Tillett-féle bibliográfiai kapcsolatokat vettük alapul. A Tillett-taxonómia hét kapcsolatot különböztet meg: azonossági kapcsolat, származékos kapcsolat, leíró kapcsolat, egész-rész kapcsolat, járulékos kapcsolat, folytatólagos kapcsolat és közös jellemző kapcsolat. Ez utóbbi megjegyzésekben történő vizsgálata elmaradt, hiszen a közös jellemzők kapcsolat a bibliográfiai egységek között akkor jön létre, amikor közöttük a másik hat kapcsolat egyike sem áll fenn, de közös szerzővel, címmel, témával vagy más, a katalógusban hozzáférési pontként használt jellemzővel rendelkeznek, például közös nyelv, megjelenési dátum vagy megjelenési ország. (Tillett, 1987) Azaz itt a hangsúly olyan adatokon van, amelyeket a katalógusban hozzáférési pontként használunk, márpedig a megjegyzéseket nem hozzáférési pontként alkalmazzuk.

1. Azonossági kapcsolatok, amelyek egy mű ugyanazon megnyilvánulásának pontos másolatai között, vagy egy eredeti példány és annak reprodukciói között állnak fenn, amennyiben a szellemi tartalom és a szerzőség sem változik. Ide tartoznak a másolatok, kiadások, faksimilik és reprintek, fénymásolatok, mikroformák és más hasonló reprodukciók.

A vizsgált 500 mezőben megfigyelhetők a definícióban szereplő, azonossági kapcsolatra utaló kifejezések (lásd 2. táblázat), sőt sok esetben az eredeti kiadás adatai is megtalálhatók ezekkel a kifejezésekkel együtt.

A speciális ismérvek alapján kialakított mezők közül azonossági kapcsolatok kifejezésére 530, 533, 534 és 535 mezők szolgálnak. Ezek közül talán a leggyakrabban alkalmazott mező az 534-es, ahova reprodukció esetén az eredeti kiadás adatait adathajuk meg, amennyiben reprodukció és az eredeti kiadás bibliográfiai adataiban eltérés adódik. Tényleges kapcsolatot rekordok között ezzel a mezővel nem tudunk kialakítani, mert nincs almező a rekordazonosító megadására. Viszont t almező használatára van lehetőség, aminek köszönhetően címre keresve megkaphatjuk az eredeti kiadást és a reprodukciót is, annak ellenére is, hogy esetleg a reprodukció címe változott.

Az azonossági kapcsolatok száma az összes általános megjegyzéshez képest alacsony: a beazonosított azonossági kapcsolatok az 500 mező tartalmának körülbelül 1%-át teszik ki (1. ábra). Ennek egyik magyarázata lehet, hogy a leggyakoribb azonossági kapcsolatoknak (reprint, faksimile) van speciális ismérvek alapján kialakított mezőjük.

2. Származékos kapcsolatok, amelyek egy bibliográfiai mű és a mű alapján létrehozott módosítás között állnak fenn. Ide tartoznak például az átdolgozások, fordítások, adaptációk műfaji változások, stb. A származékos kapcsolatokkal részletesebben Smiragli foglalkozott, aki hét típusát határozta meg a derivatív kapcsolatoknak: szimultán származékok, egymást követő származékok, fordítások, bővítések, kivonatok, adaptációk és előadások. (Smiragli, 1992)

A származékos kapcsolatok nagyon szerteágazóak lehetnek, ennek megfelelően a dokumentumok közötti kapcsolatok kifejezése is igen sokféleképpen valósulhat meg. Kiadások esetén például a cím lehet a kapcsolódó pont a kiadások között, és a kiadás adatszoport mutatja meg azt, hogy melyik kiadásról készült a leírás. Természetesen megjegyzést is használhatunk az ilyen típusú kapcsolatoknál. Például egy módosított mű bibliográfiai adatai között megjegyzésben adhatjuk meg, hogy az adott mű melyik másik mű alapján jött létre. Az általános megjegyzéseket tartalmazó mezőben is találhatunk erre példát (2. táblázat). Ezen túlmenően az 500 mező természetesen további, származékos kapcsolatra utaló kifejezést is tartalmaz (2. táblázat).

A származékos kapcsolatok kifejezésére nincs sok speciális ismérvek alapján kialakított megjegyzés mező. 546 és 581 mezők azok, ahova ilyen típusú megjegyzéseket fel tudunk venni, de ezek sem kizárólagosan a származékos kapcsolatok kifejezésére szolgálnak. 546-os mezőben például megjelenhet a járulékos kapcsolat is, az 581 mezőben pedig az azonossági kapcsolat.

Az átvizsgált általános megjegyzések mintegy 2,5%-t teszik ki a származékos kapcsolatra utaló megjegyzések (1. ábra). Ezek már jóval nagyobb számban vannak jelen, mint az azonossági kapcsolatokra vonatkozó megjegyzések, de a számuk azért nem mondható jelentősnek. Ennek magyarázata lehet, hogy az ilyen típusú kapcsolatok inkább hozzáférési pontok segítségével valósulnak meg.

3. Leíró kapcsolatok, amely egy bibliográfiai egység és az adott bibliográfiai egység leírása, kritikája, értékelése vagy recenziója között keletkezik, mint például mű és az azt leíró könyvismertetés között. Ide tartoznak a jegyzetekkel ellátott kiadások is, esetkönyvek, kommentárok, kritikák stb.

Ha egy mű és annak a leírása ugyanazon dokumentum része, akkor a leírásról nem készül önálló bibliográfiai tétel, hanem a műhöz tartozó bibliográfiai rekordban kerül bejegyzésre a leírás ténye. Ha azonban magán a leírás van a hangsúly és az eredeti mű teljes egészében nincs jelen, akkor a leírásnak önálló rekordot kell készíteni, ahol az eredeti mű, mint tárgyi melléktétel fog szerepelni. A leíró kapcsolatok összekötő eszközei közé tartoznak tehát a megjegyzések és a tárgyi melléktételek.

A tanulmányozott általános megjegyzések között a leíró kapcsolatokra vonatkozó megjegyzések száma alacsony, az 500 mezőben található megjegyzéseknek az egy százalékát sem teszik ki (1. ábra). Ilyen típusú megjegyzés lehet a kommentárral kapcsolatos megjegyzés, valamely dokumentum ismertetése, kritikai kiadás/szövegkiadás, megjegyzések a fejezetek végén/lábjegyzetben, stb.

5XX mezők közül leíró kapcsolatra utaló megjegyzést az 510 mezőben tudunk tenni. Ez a mező annak megadására szolgál, hogy egy elemet hol idéztek vagy ismertettek.

4. Egész-rész (vagy rész-egész) kapcsolatok, amelyek egy mű és a mű alkotórésze között állnak fenn, mint például egy antológia és az azt alkotó mű közötti kapcsolat vagy időszaki kiadvány és egy részegysége közötti kapcsolat vagy egy folyóiratcikk és a folyóirat között, stb.

A vizsgált általános megjegyzések mezőben előfordulnak egész-rész (rész-egész) kapcsolatra vonatkozó kifejezések (lásd. 2. táblázat), de speciális ismérvek alapján kialakított mezőkbe (501, 505) is fel tudunk venni ilyen típusú kapcsolatot. Az 505 mező kifejezetten a nagyobb bibliográfiai egységhez kapcsolódó alkotóegységre vonatkozó információkat tartalmazza. Gyűjtemények esetén ebben a mezőben adhatjuk meg a tartalmazott műveket, formázott tartalmi megjegyzések formájában. Mivel lehetőség van a mező használatára, ezért a felhasználó könnyebben megtalálhatja a kapcsolódó rekordokat.

Az 500 mezőben elhelyezett megjegyzéseknek mintegy 2,3 százaléka egész-rész vagy rész-egész kapcsolatra utalnak (1. ábra). Ez magasabb arány mint amit a leíró vagy az azonossági kapcsolatok esetén láttunk, de még mindig nem kiemelkedően magas. Ennek magyarázata az lehet, hogy a tartalmazott művek megadására használt 505 mező használata gyakoribb, amit az 505 mezők magas száma is mutat (kb. 56 700 darab 505 mező található a DEENK katalógusában).

5. Járulékos kapcsolatok, amelyek egy bibliográfiai egység és az általa kísért bibliográfiai egység között állnak fenn.

Megjegyzésben leginkább akkor kerül felvételre a járulékos rész, ha az a fő művel egy fizikai entitást alkot. Ennek talán az lehet a magyarázata, hogy sok esetben a járulékos rész címe a kiegészítő rész típusát jelölő szó, mint például bibliográfia, index, kronológia, stb. Az általános megjegyzések között szereplő, járulékos kapcsolatra utaló kifejezések is ezt mutatják (lásd 2. táblázat).

Melléklettel kapcsolatos megjegyzések is találhatóak az általános megjegyzések között. Az esetek többségében ezekből a megjegyzésekből túl sok információhoz nem jutunk

a melléklettel kapcsolatban, csupán arról a tényről szerezhetünk tudomást, hogy az adott dokumentumhoz melléklet társul. Azoknak a megjegyzéseknek egy része, amelyek nem csak a melléklet létét közlik, a melléklet tartalmát határozza meg, egy részéből pedig meg tudhatjuk a melléklet egyes bibliográfiai adatait, mint például a címet, szerzőt, esetlegesen a terjedelmi adatokat.

Az 5XX mezők közül több olyan speciális ismerv szerint kialakított mező is van, amiben járulékos kapcsolatot adhatunk meg. Az 504-es mező például a bibliográfia, diszkográfia, filmográfia és/vagy egyéb bibliográfiai hivatkozás jelenlétére vonatkozó információ közlésére szolgál. Mellékletekre vonatkozó megjegyzéseket az 525-ös mezőbe vehetjük fel. Az 546-os mező a nyelvi megjegyzéseket tartalmazza, azért járulékos kapcsolatok is kifejezhetők vele, mégpedig úgy, hogy megadjuk a bevezető, összefoglaló, függelék, előszó magyarázat, ismertető, kísérőtanulmány, melléklet, tartalomjegyzék nyelvét. Bár ez csupán a kiegészítő részek létéről tájékoztat, pontosabb információt nem ad róluk. Az 555 mező elsősorban az időszaki kiadványok járulékos kapcsolatait deklarálja.

Mivel a kiadványok nagy része tartalmaz valamilyen járulékos részt, ezért az erre vonatkozó megjegyzések igen jelentős számban szerepelnek az általános megjegyzések között. A vizsgált megjegyzések 25 százalékát adják ki a járulékos kapcsolatot kifejező megjegyzések (1. ábra). Az 5XX mezőkben is erőteljes a jelenléte ennek a kapcsolattípusnak: az 504, 525 és 546 mezőkben hozzávetőleg 70 000 ilyen megjegyzés olvasható.

6. Folytatólagos kapcsolatok olyan bibliográfiai egységek között állnak fenn, amelyek folytatják vagy megelőzik egymást. Ilyen kapcsolat lehetséges például egy monográfia folytatásai vagy előzménye között, vagy egy számozott sorozat különböző részei között.

Folytatólagos kapcsolatok kifejezése az általános megjegyzések mezőben is megfigyelhetők (lásd 2. táblázat), ezekből a megjegyzésekből általában megismerhetjük a regénysorozat közös címét, ritkán az adott mű előzményének vagy folytatásának a címét.

A speciális ismérvek alapján kialakított mezők közül az 580 mező alkalmas folytatólagos kapcsolat megadására. Amennyiben egy könyv tartalmilag követ vagy megelőz egy másik könyvet, akkor ebben az adatmezőben kerül megjegyzésre a folytatólagos kapcsolat. Az 547 mező szintén folytatólagos kapcsolatok kifejezésre szolgál, de ez a mező a régebbi szabványok alapján készült rekordokban fordul elő.

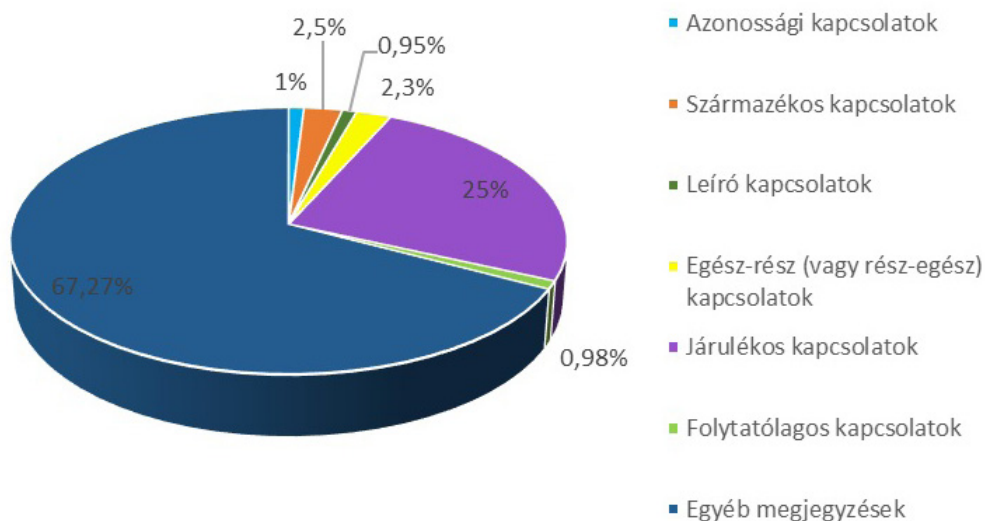
A folytatólagos kapcsolat meghatározására az 580 mezőt és a hozzátartozó rekordkapcsolati mezőt a bibliográfiai leírás során előnyben részesítik. Ezt támasztja alá az is, hogy az általános megjegyzések között a folytatólagos kapcsolatok elvétele vannak jelen: a vizsgált általános megjegyzések alig egy százalékát teszik ki (1. ábra).

Azonossági kapcsolatok	Származékos kapcsolatok	Egész-rész (rész-egész) kapcsolatok	Járulékos kapcsolatok	Folytatólagos kapcsolatok
X. (xerox rövidítése)	készült ... című műve alapján	tartalma	időrendi táblázat	előbb
Xerox	készült ... munkájának a felhasználásával	tartalmazza még	tárgymutató	folytatása
fénymásolat	első kiadás	... alapján készült	névmutató	...regénytrilógia folytatása
fotómásolat	eredeti cím	válogatás	függelék	előzménye
fotómechanikai utánnymás	első megjelenés	válogatás alapjául szolgáló művek...,	előszó	regénytrilógia ... kötete
házi sokszorosítás	előző kiadás	tanulmányok	utószó	regényfolyam ... része
változatlan utánnymás	revised edition of	újságcikkek	összefoglaló	regényciklus ... kötete
fotokópia	revised translation	tanulmánykötet	diszkográfia	...-ciklus tagja
digitális másolat	translation of	válogatás	bibliográfia	...-sorozat ... része
reprint	fordítás ... c. könyv/kiadás alapján készült	válogatás ... műveiből/ írásaiból	filmográfia	... című regényfolyam ... része
online kiadvány nyomtatott példánya	a fordítás alapja	válogatott elbeszélések/művek/esszék/írások/novellák/ tanulmányok/ stb.	fogalomtár	regénysorozat ... része/tagja
változatlan lenyomat	fordítás forrása	műfordítások	extrák (DVD)	regénysorozat
utánnymás	1. kiadása	megjelent ... részeként	index	azonos címen élt
hasonmás kiadás	kiadták a következő mű részeként ...	kislexikon	kronológia	
faksimile	In: ...	képregény-gyűjtemény		
kéziratos másolat		rövidítésjegyzék		

2. táblázat: Bibliográfiai kapcsolatokra utaló kifejezések az általános megjegyzés mezőkben

Összegzés

A bibliográfiai entitások összekapcsolását biztosító bibliográfiai kapcsolatok kifejezése többféleképpen lehetséges, többek között a bibliográfiai rekordokhoz fűzött megjegyzésekkel. MARC formátumban a megjegyzéseket az 5XX adatmezőkbe helyezhetjük el. Minden megjegyzés mező számára elő van írva, hogy a megjegyzések milyen típusát tartalmazhatják, még az 500 *Általános megjegyzések* mező számára is. Ennek ellenére az általános megjegyzések mező úgy funkcionál, mint bármely típusú megjegyzések gyűjtőhelye. Bármely megjegyzések között a bibliográfiai kapcsolatokra utaló megjegyzések is helyet kapnak.

1. ábra: Bibliográfiai kapcsolatok előfordulási aránya

Erre irányuló vizsgálatunk eredménye is ezt mutatja: a hat vizsgált bibliográfiai kapcsolat (azonossági-, származékos-, leíró-, egész-rész-, járulékos- és folytatólagos kapcsolat) mindegyike szerepel az általános megjegyzések között. Legnagyobb arányban (1. ábra) a járulékos kapcsolatok vannak jelen az 500 mezőkben, ami arra vezethető vissza, hogy elég magas azon kiadványok száma, amely valamilyen járulékos résszel jelenik meg. A származékos kapcsolatok száma körülbelül tizede a járulékos kapcsolatok számának. A származékos kapcsolatra utaló megjegyzések második helye a származékos kapcsolatok sokféle típusával magyarázható. Az egész-rész (vagy rész-egész) kapcsolatok közel azonos arányban vannak jelen az 500 mezőben, mint a származékos kapcsolatok. Az azonossági kapcsolatok megjelenése az általános megjegyzések között kicsivel több mint egy százalékra tehető, köszönhetően talán annak, hogy a leggyakoribb azonossági kapcsolatoknak (reprint, facsimile) van speciális ismérvek alapján kialakított mezőjük. Legkisebb számban a leíró és a folytatólagos kapcsolatok találhatóak meg az általános megjegyzések között.

Irodalomjegyzék

1. Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár központi katalógus. <https://webpac.lib.unideb.hu/WebPac/CorvinaWeb> [Megtekintve: 2024.06.19.]
2. MARC21 Format for Bibliographic data. Library of Congress. Update No. 38 (May 2024). <https://www.loc.gov/marc/bibliographic/> [Megtekintve: 2024.06.19.]
3. MARC21 útmutató. Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár. <https://marcwiki.lib.unideb.hu/index.php/Kezd%C5%91lap> [Megtekintve: 2024.06.19.]
4. Smiraglia, R. P. Authority control and the extent of derivative bibliographic relationships. Chicago. University of Chicago, 1992. 288 p. <https://www.proquest.com/docview/304038939> [Megtekintve: 2024.06.19.]
5. Tillett, Barbara B. 1987. Bibliographic relationships: toward a conceptual structure of bibliographic information used in cataloging. PhD diss., University of California, Los Angeles. <https://www.proquest.com/docview/303545088> [Megtekintve: 2024.06.19.]